

Ulkomaailma ja kartanon maailma

Melko omavaraisena ja isäntävaltaisena yhteisönä kartanon työväki muodosti selkeän ryhmänsä, jolle pätivät osittain toiset säännöt kuin kirkonkyläläisille tai uskukartanolaisille. Ammattiyhdistysliikettä tai vasemmiston sanomalehtiä ei isäntä hyväksynyt. Linnansuun Hiltan muistetaan todenneen vaalien alla: ”Pappii mää äänestä, pappi tyväen asioi ajjaa.”

Sanomalehti

Arimo: Tulik teil mitään lehtee kottiin?

Olavi: Pappal joku oli Herättäjän tilannu. Ja mul on jälkeinpäin tullu miäleen, et Rantasalo Uuren Auran tilas. Se oli varmast jonkunlaist vaalipropagandaa.

Sirkku: Tilas teille Uuden Auran?

Olavi: Pappal, Juho Tuamisel. Mää olen sen vast aikuisena käsittäny, sen Uuren Auran tuleminen.

Tyko: Ei Vanhaankartanoon saanukka tulla muuta kun Uusi Aura, sillonku se postireppu pudotettiin linja-autost siihe kartanoon. Se oli Kokoomuksen lehtii. Postilaukku purotettiin ain kartonon pihal linja-autost, ja se täyty viär Vanhaankartanoon ensi. Ja se lajiteltiin siäl ja väkkeen lehti tuatiin renkituppaan. Suamin Väinöl rupes tulemaan Uusi Päivä. Ja sil lähetettiin tiato et muuttaa osotteen. Ja Suamin Väinö muutti, et se tuli kahvilaan. Ei tyäläisten lehtii saanu tul. Se olis tiänny sekasortoo. Meilleki tuli Karjatalous ja Maaseutu, Maaseudun tulevaisuus.

Aarne: Sanomalehdet tuli vourintuppaan, mis se kelloki o, renkituppaan.

Kahden aikaa päivil tuli ain sanomalehti, Turust linja-autos, semmottos nahkalaukus. Ei sitä ollu suaraan sanottu, mut sen sai ymmärtää, et mitään muita lehtii sinne ei sais tulla kun Uusi Aura. Kaikki olis tyäväki Turun Soman tilannu, mut ei oikeestas uskaltanee, ku meinas et mitä sit seuraa. Soran jälkeen moni asia muuttus. Vanhaankartanoon tuli jo muitaki sanomalehtii.

Heinäk. 2 p. Rahaa Uusi-Aura	110:-
Heinäk. 1-28 50 l. ruusij	60:-
Maalisk. 1-31 1 hl kauraj	60:-
" " 1/2 " ohra	60:-
" 31 Rahaa	478:-
	<u>Inkl 768:-</u>

Uuden Auran tilausmaksu otettiin suoraan palkasta: lehden tilauksen suoritti kartano. Lehden tilaamista ei taidettu saajilta juuri tiedustella. Talvella 1934 Yrjö Vuolukan vastakirjaan merkittiin Rahaa Uusi Aura 110:-. Silloin koko kuukauden tulot, joista Uusi Aura, ruisjauhot, kaurat ja ohrat oli vähennetty, oli 768 markkaa. Rahaa jäi pankkiin 478 markkaa. Edellisen vuoden joulukuulta on merkintä Rahaa Uusi Aura 120:-. Silloin kuukauden tulot olivat 704 markkaa, josta pankkiin jäi rahaa 209 markkaa.

Liisa: Uusi Aura niil tuliki kaikil. Suomin Väinöl tuli Sosialisti. Ja se tuli sin kartanon postin joukkoo. Mutko Väinö kävi vallan valtion met-tähommis (ja asui Mykkälässä), ni ei hän ollu mistään riippuvaine kartanos sit.

Arimo: Mut kyl sitä vähän niinko ajateltiin, et mitä voi tilat.

Liisa: Joo. Oli se semmost.

Arimo: Vaik ilmeisesti se oli aika turhaa sit On-nin pualest.

Liisa: Mää luulen ja et olis ollu juu, etei se var-maan mittää olis sanonu.

Raili toteaa, että sanomalehdet oli kalliita.

Sirkku: Eikä varmaan jokasel omaa lehtee tar-vinnu olla välttämät?

Raili: Nii juu, lainattii ain toisil. Niist sit otettii vessapaperii.

Radio

Raili muistelee, miten sähkövalo saatiin Myk-kälään, mutta ei muita sähkölaitteita.

Raili: Nii ja rario, rariookaa ei ollu. Emmää muist, olik meil rarioo sit loppujelopukskaa? Mä muistan ko Suami Jussil Mykkälänmäkee tuli rario sit, ja Lepistöl. Ja me juastii sit Liisan kans lastentuntii kuuntelemaa Jussil. Juastin kauhiast Jussil ensiks ja kuunneltii vähä aika ja – ei se tuntunukka nii mukavalt. Ja sit mä ajatteli, et mennääs äkkii Lepistöl, et jos siäl on kivampi lastentunti. Me luultii, et joka ra-riost tulee eri lastentunti.

Arimo: Just. Nii ja oliha siäl radio sit jo aikasem-min kato tolla Pajuskalla. Rinnen Ale hankki.

Raili: Joo ko Ale hommas. Kyl sen tytärki siäl oli, olik se Anna-Liisa.

Arimo: Nii olik Alen tytär siin jonkun aika siin Pajuskal?

Raili: Joo ko määki kävi siäl leikkimäs.

Sahalle töihin

Portaanpään seurantaloon viereen perustettiin Yläneen saha, joka käynnistyi vuonna 1946. Saha alkoi kilpailla kartanon työväen pojista ja lähialueen tilapäistyövoimasta kartanon kanssa. Rahapalkka oli paljon isompi kuin kar-tanon töissä. Sota-aikana poikasetkin olivat olleet lähes miesten töissä kartanon viljelyksil-lä. Sahalla saivat töitä niin miehet kuin naiset. Siellä sai lisäksi tilipussin suoraan käteen toi-sin kuin kartanossa, jossa palkka meni Osuus-kassaan.

Tyko: Me asuttii Vanhaskartanos sillon viäl, vuateen 1946.

Järvisen Meeri Markus-setää kuuntelemassa.

Kuva: tallimies Väinö Järvinen.

Tyko Hippoksen albumista.

RADIO RADIO RADIO RADIO RADIO

N:o 829112 Lomake Blankett 521 A.

VASTAANOTTOLUPA • RADIO LICENS

voimassa joulukuun 1 päivään 1945
gällande t.o.m. den

Nimi Tuomisen Sukunimi, Witnam. Olavi Ristimäimet, Förnamn. Tuomisen Ammatti, Yrke.

Asunto Turku Bostad Vanhatekari

Osoite (posti) Turku Adress (post)

Osoite (laitteen pelika) Turku Adress (för anläggningen)

Merkitään ainostaan milloin se poikkeaa ylläolevasta.
Antecknas endast om den skiljer sig från ovanstående.

Toisella sivulla mainituilla ehdoilla myönnetään Teille lupa pitää ja käyttää yleisradiovastaanottolaitetta yllämainittuun päivään saakka.
På de villkor, som å omstående sida angivas, medges Eder rätt att inneha och använda rundradiomottagningsanläggning intill ovanstående datum.

Vastaanottolupamaksu 120 mk suoritettu.
Licensavgift 120 mk erlagd.

POSTI- JA LENNÄTINHALLITUS • POST- OCH TELEGRAFSTRELSEN

Toimitettanut Exped. av Sh. Lyytikäinen

Tuomisen mökkiin hankittiin radio marraskuussa 1944.

Sirkku: Saha tuli ihan uutena mahdollisuutena. Miten se vaikutti tähän elämään? Kaik pojat halus sahal töihin. Ja sinne pääsi naiset kans töihi.

Tyko: Joo.

Leila: Se oli suur asia, ku siin kävi melkeen viiskymment ihmist töis.

Sirkku: Yhtäkkii tuli tämmönen työpaikka, mihin saatto päästä kaikenikäset miähet ja naiset töihin, kun oli vähän riuska.

Arimo: Oliko tää sahan alue kuulunu kartanon maihin? Kartano on myyny sahaa varten siitä maata?

Sirkku: Ihan viärest.

Arimo: Myyny ittelles tommosen työvoimansyöjän toho.

Tyko: Mää muistan, ko se oli salaojitettuki juur se pelto.

Arimo: Et se maa oli ihan viljelykäytös. Ihme et Onni raatsi semmosen. Ajattelik hän et hän saa puutavaraa siit ku tarttee, ku saha nurkis on. Toimiks kartanon myllysaha sillon viäl?

Tyko: Juu, kyl maar se omaan tarpeeseen kävi, mut ei siin niin pal kauheesti sahattu. Kevväs.

Arimo: Se on jännä, et Onni on myyny tontin tost sahan käyttöön. Se on aika iso tontti.

Tyko: Mahtaak kaks hehtaari riittää.

TAKUUTODISTE HARMON VASTAANOTTIMELLE

Mallia

Tark. N:o

voimassa

saakka.

Omistaja:

Osoite:

Myyjä:

OY. RADIOKESKUS

Turku
Ylli alaka hane mad-
26/11-44 Kalle Tuomisen

*Sisäkuva sahalta.
Mailis Aallon albumista.*

Arimo: Eikä Anivehmast¹ olis viäl löydetty, ellei sahaa olis siihen rakennettu.

Leila: Ja Tyko ja Vehasen Aarne löysi niitä mu-seotavaroita.

Sirkku: Se, että saha tuli, muutti kartanon työ-voimatilanteen aika ratkasevasti. Ei ollu sil ta-val enää tilapäistyövoimaa.

Tyko: Neljäkymmentkuus se rupes käymään. Mää olin ensmäine repsikkapoika siin.

¹ Rikkaasti varustettu rautakautinen kalmisto, hautausmaa. Tyko Hippos ja Aarne Vehanen havaitsivat maansiirtotöiden yhteydessä keihäänkärjen ja kuulaimet, mikä johti paikan arkeologisiin tutkimuksiin vuosina 1955 – 1957.

Arimo: Se anto mahdollisuuden jottain muuta-ki tehdä ku olla kartanon töis. Se oli iso asia.

Raili: Aili ja Liisaki kävi Mykkälästä sahal sit. Liisan Eira oli silloin piäni ja mä pirin Eiraa sit. Mut kyl seki aika rankkaa naisil varmaan oli. Kartanon isäntä oli ollut yksi sahan omistajis-ta, ja sahan pääomistaja oli sukulaisia Euran puolesta. Tämä tekeekin ymmärrettäväksi sahan rakentamisen kartanon nurkkiin. Sodan jälkeisenä jälleenrakennus- ja sotakorvausai-kana puutavaran tuotannolla oli erityisen suuri taloudellinen merkitys.

Sahan väkeä rakennusvaiheesta. Edessä istuu sahanomistaja Aarne Nuoranne sylissään Anna-Liisa Nuoranne, Aili Sainiolla sylissään koiria. Eturivissä vasemmalta Laurilan Topi, Vimman Erkki, poikanen Nuoranteen Jukka, Anna-Liisan takana Paakkisen Viljami, sitten Mettälän Mauno ja Aaltosen Yrjö. Seuraavana tuntematon poika, sitten Hartikan Nipa, Ailin vieressä Lähteenojan Anna ja toisella puolen Pelto-
sen Martta. Seuraavassa "rivissä" vasemmalta Pyhärannan Pertti, Koukun Antti, Salon Jukka, Hippoksen Tyko, Aallon Aaro, seisomassa Myllymäen Urho, istumassa Harjulan Tommi, Hartikan Nipa, takanaan Laaksosen Antero, tämän vieressä Vuolukan Joel, valkoisessa paidassa Paunan Kalevi ja laidassa seisomassa Viitasen Mauno. Takana vasemmalta Lammisen Eero, Mettälän Katri, sahan kirjanpiti Leppäsen Liisa, Hippoksen Kalle, Paunan Pentti, Mustilan Matti, hänen edessään Harjulan Antti, vieressä Viitasen Ale, sitten sahan asentaja Honkilahdesta, vieressään alempana kirvesmies Vuorenvaihe Kolvaasta, kaksi tuntematonta sekä oikeassa reunassa Suomisen Eemeli. Vasemmassa laidassa seisoo hevoskasvatus-
yhdistyksen hevonen Jumbojalki, jota Viitasen Ale ajoi.

Kuva: Anselm Laakso.

Yläneen kotiseutuyhdistyksen arkisto.

Yrjö Aaltonen Yläneen sahan
autonkuljettajana.
Kuva: Anselm Laakso.
Yläneen kotiseutuyhdistyksen
arkisto.

Yläneen sahan työntekijöitä 1940-
luvun lopulta. Vasemmalta takari-
vissä Eero Lamminen, Tyko Hippos, Pentti Pauna,
Erkki Vimpa, Matti Mustila, Kalle Hippos, Mauno
Viitanen, Antti Harjula, Anna Lähtenmäki, Aili
Sainio, Leena Aapila. Vasemmalta eturivissä Urho
Myllymäki, Ale Viitanen, Jukka Salo, Viljami Paakki-
nen, Kalevi Pauna, Katri Peltonen, Liisa Leppänen
ja Nipa Hartikka.

Kuva: Anselm Laakso.
Yläneen kotiseutuyhdistyksen arkisto.

Tuomisen Ellin tilipussi.

YLÄNEEN SAHA-YLÄNE

Tuominen, Elli

Palkka ajalta *1.7 - 19.7*

mk _____

2739:-

7044:-

mk *9.783:-*

Tukinuitto

Tyko: Kevväisin oli tukinuitto. Kartanon myllykammaris Salosen Ranssi makso tukinuittajil palkan. Kyl määki ole joskus ollu tukinuitos ja olen siält palkka saanu.

Arimo: Sillon aika paljon uitettiin ton järvelle?

Tyko: Juu. Siin oli tukkiruuhi siin koskes, mitä pisin tukit laskettiin alas.

Arimo: Siäl oli jonkun verran porukkaa sit, siin kevätuitois?

Tyko: Uitot oli heti jäittenlährön jälkeen. Siin oli paljon miähii. Ku Tourulast saakka niit uitettiin tänne näi. Sit matkan varrel oli tukkiteloj, tosa jokirannas. Ain sit pistettii tukei jokkeen sitä mukkaa ko saatiin uitettuu toiset pois erest.

Arimo: Ja kartanon elämää ei millän taval häiriny, vaik siit tukkilaiset menivät ohitte sit ku semmonen aika oli.

Tyko: Ei. Ja sit se oli kauhkaa jytinää ja kolinaa, ko niit tukei uitettiin, laskettiin siit koskest menemään. Siäl oli ihan viarastaki sakkii. Ja sit ne meni joen suuhun ja siält lastattiin lauttaan ja pantiin puamik kiine. Ja sit Kauttuult tuli proomu. Sit se hinas lautan Kauttuan päähä ja sit taas uutta hakemaa.

*Tukkipojat uitolla kartanon sillan alapuolella.
Liisa Linnamäen albumista.*

Tukkipojat lepotauolla. Edessä oikealta Jussi Suomi, Eino Salokunnas, Väinö Terho, Eino Pihajoki ja Sulho Tuominen. Liisa Linnamäen albumista.

Tukkipoikia Yläneenjoen suulla. Liisa Linnamäen albumista.

Arimo: Ko katotaan tänäpäivän sitä patoa siin kartanon koskes, ni onks se ollu korkeempi?

Tyko: Eihän se tammi olk ko, mitäs se on seitsemänkymment senttii, ja kyl se oli toista metrii se etupuoli. Ja sit siin oli semmonen pualtoist metrii kivistä ladottu. Ja kuival aikaa suvellaki siit mentiin ylitte pajan pualel.

Arimo: Mimmone siin oli se tukkiura, olik se puusta tehty?

Tyko: Se oli lankuist tehty. Ja se oli joku pualtoist - kaks metrii päält ja sillai suippuun meni pohjaan. Hyvi se veti. Siin oli niin kova virta. Mut siäl alapualel se pakkas joskus jäämään tukkoon. Siäl oli pistettävä tukki poikittaisin ettee ja sit täyty mennä selvittämään se.

Sirkku: Koska se tukinuitto loppui?

Vilho: Viiskymmentluvul, olik se viiskymmentseittämä. Uittoyhdistys oli siin mukana, nää Ahlströmit ja. Jokisuus oli iso makasiini, mis oli niitä tavaroita, uittovälinei, uittokalustoo.

Kartanon koski patoineen. Huomaa tukinuittoränni, tukkiruuhi, joka oli vielä sodan jälkeen käytössä. Taustalla vasemmalla kartanon paja, siitä oikealle metsän reunassa Mykkälän makasiini. Isojen kuusten takana talli ja tallinavetta. Oikealla kosken partaalla kartanon pihapiirin rakennuksia.

Akseli kertoo: Koskessa oli tukin laskua varten ruuhi, jota pitkin uittomiehet kekseineen niitä herättelivät rannoilta eteenpäin. Joskus koskessa syntyi tukkisuma sillan taakse ja yritti murtaa sen.

Lea Perttinän albumista.

Kulkukauppa

Tyko: Kyl niit ussein kulki. Aittalan Jussi oli yks semmonen kauppias. Jussi kävi tual Peltolasaki kärryis kans. Ku se sai yäkortteerin meilt aina (sotien jälkeen). Ja sit kalakauppiaat kävi vähän pääst.

Raili: Ja sit oli semmone Loimaan Tommi ku tuli käsikärryn kans ai ja myi jottain piänt tavaraa ni – se oli kesäl – ni se nukkus siäl Mykkälän luvanpääty, siäl ko oli heinii ni se siäl oli yötä.

Sikku: Mitä se myi?

Raili: Jottai hakaneuloja ja neuloja ja jottain tämmöst piäntä. Mut sit sill oli semmosii onnenlehtii, sen mää muistan. Käytii ostamas niit onnenlehtii. Se on vähä semmone niinku horoskoop, siin luki ain jottai.

Sirkku: Minkä kans hän mahto kulkee?

Raili: Sil oli semmoset käsikärryt, se veti peräs.

Sirkku: Tuli ihan jalan siältä Loimaalt saakka?
Raili: Joo, nii varmaan. Ja kyl sit oli semmonen-
ki ko myi jottai vaattei ja semmone ko oli kans
yätä.

Leena: Meil Riihimäes poikkes niit jatkuvast.

Sirkku: Minkäslaisii ne oli ja mist ne tuli?

Raimo: Harjulan Tommi oli viimeine ja Aittalan
Jussi oli.

Leena: Ja sit oli semmosii tualt kaukaa, em-
mätiä, mist ne oli. Semmosii meil kävi. Ja ne
oli meil välil yätäki ku siin maantiän viäres
ihan oli.

Sirkku: Olik se Harjulan Tommi sama ku Loi-
maan Tommi?

Leena: Ei, Loimaan Tommi oli eri. Harjulan
Tommi oli täält.

Sirkku: Mitä se Harjulan Tommi kauppas?

Leena: Mää en muista Tommii, se ei käyny
meil paljoo.

Raimo: Hän oli kai synnynnäisesti, et toinen
jalka ei pitäny ja toinen käsi ei voinu liikkuuk-
kaa. Mut kauhian sisukas miäs yrittämään
ja teki töitä paljon, se oli aivan uskomaton.

Leena: Mut Aittalan Jussi kävi meilläki.

Arimo: Hän on täält Yläneeltä.

Leena: Nii.

Arimo: Siältä Katinhännän, tai siältä Korkeakos-
ken kulmilt.

Raimo: Korkeakosken reunoil Aittalan Jussi
asusteli sillon kun mää muistan.

Leena: Oli kans vähän semmonen halvautu-
nu.

Raimo: Heitti jalkaa.

Arimo: Tuli ja veti salkkus auki, ni oli miälen-
kiintosii tavaroil.

Sirkku: Lykkäskö ne jottain kärri tai olik niil
hevonon?

Leena: Kärriyt, käsikärriyt.

Raimo: Aittalan Jussil oli semmonen piäni kär-
ry, mitä se veti perässään. Aisat, ja se veti niin-
ko hevonen, mut piänenpi ku hevuskärri.

Leena: Ja kiälsi, et älä osta semmos, ko se on
niin kallist.

Sirkku: Omist tavaroistaan?

Arimo: Siäl oli kaikkee partakoneenteräst al-
kaen.

Raimo: Just semmosii.

Leena: Ja siäl oli kaikkii napei ja nepei.

Raimo: Tommil oli semmosii laatikoi, miljoona-
laatikoi. Ne levis ja irtos siit välist aina. Ja niis
oli kaiken mailman sälää ja tavaraa. Äiti ompe-
li, ni siäl oli aina myllähdys sit, ku äiti tarvitti ai-
na millon mitäki tavaraa. Ja siältä löyty yleensä.
Oikeen miljoonalaatikot oli. Se oli erinomane,
äiti orotti oikeen, koskas se tulee kun tarttis
sitä ja tätä.

Arimo: Mut sit oli semmosii kulkukauppiai,
jotka oli jostain vähän kauempaa. Ni ne yöpy
joskus.

Leena: Tualt Loimaan suunnasta mun miälest
oli tai Forssast. Melliläst. 'Mellilän Jussi on rei-
lu', olek sää semmosen kuullu? Aili ain sano,
mut emmää tiär, olikse kulkukauppiaast.

Arimo: Eikä toi Niittymaan Väinö sit käyny sii-
hen aikaan?

Leena: Kyl mar se sit vähä meil jo kävi.

Arimo: Se oli vähän taiteilija. Myi silakkahals-
tarei ja tämmösii.

Leena: Ku hänel tuli inspiraatio, ni sit hän
maalas taului.

Raimo näyttää seinällä olevaa valokuvaa Ruu-
sun torpasta.

Raimo: Se on valokuvan värittäny, semmonen
kulkukauppias. Pluttanalitraan vaihto, pyys äi-
telt, et sais joppii, ja maalas sen sit.

Pekka Vuorela esiintyy kulkukauppiaana Yläneen kotiseutumuseon pihassa. Miljoonalaatikko on kuullut Frans livari Niittymäki -nimiselle kulkukauppiaalle (1876-1949), joka asui Humppilan Venäjänkylässä ja teki kauppaa enimmäkseen Kyrön - Karinaisten suunnalla. Hänellä oli kolme tavaralaatikkoo, joista kuvassa oleva on vanhin. Sitä kauppias kutsui nimellä rihkama. Myös Frans livarin poika Martti teki kulkukauppaa vielä sodan jälkeen. Tiedot antoi laatikon museolle lahjoittanut Erkki Niittymäki, Martin poika. Kuvat: Arimo Helmisaari 2008.

Mykkälän vieraskoti

Kulkukauppiaita ja muitakin kävijöitä majoitettiin erityisesti Mykkälässä ja Riihimäessä.

Arimo: No Mykkäläs kävi paljon ihmisii.

Liisa: Kyllä. Paljo kulkurei poikkes. Ku oli ehtoo myöhä jo ni ei niit sit enää iljentyny pistää mi-henkä. Nes saivat yösijaa. Toi oli oikeen kierrettynäs patja sillai, ja tyyny narun kans kii ja peitto.

Arimo: Ni silt varalt et joku poikkee?

Liisa: Joo. Ni sit ne sai aamukahveen. Ja jos ne sattus tulemaan ruan aikaan, sikku ehtool viäl syätiin, ni isä sano, et kyl tääl jottain syätävää-ki olis, jos niinko nälkä on. Semmost se sit oli se meiän meninki.

Arimo: Entäs sit pula-ajat 30-luvul?

Liisa: Kulkumiähii liikus ko ne haki töitä. Eikä ollu ihmisil sit antaa. Tuult taloist ne hakiva. Sit oli ehtoo ja yäsijan tarve. Mut ei ne mittää pahojas koskaan sit tehnee kyl.

Arimo: Entäs sit sota-aika, ku talvisotaki alko. Sä olet kertonu joskus, et Mykkäläänki tuli ihmisi sottaa pakkoon Turusta.

Liisa: Juu, tuli kolme aikuista ja yks mukula.

Arimo: He tulivat sin muonakuntaan sit asusteimaan. Tilaa ei kauheest ollu, ahdast oli muutenki.

Liisa: Oli, kuissi. Oma väki makas lattial ja ne makas sänkyis.

Mykkälän rappusilla kissojen kanssa. Takana Aili Sainio, edessä vasemmalta Liisa Helomaa, Hellin Rantanen ja Raili Sainio.

Raili Räikkösen albumista.

Arimo: No te olitte aika kohteliai. Et oma porukka meni permanol.

Liisa: Totta kai.

Arimo: Olik ne pitkii aikoi?

Liisa: Ei suaan, ko ei se talvisotakaa niin kauan kestäny. Jaa kesti se sentään maaliskuuhun, maaliskuun kolmanteentoist päivään. Ku se alko sillon marraskuun viimisin päivin. Ku Mosse sano et hänki oli Kantoliinin halkometäs ja Jallu tuli ja sanos et tules kaffel, sota loppus.

Arimo: Mut se oli talvisodan aikan, ku oli näit pommituksii, vähän niinko paos sit Yläneel.

Liisa: Joo.

Arimo: Olik näe ihan vierait ihmisii vai olik ne jottai sukkuu.

Liisa: Ei, kyl ne tutui oli, mut ei ne sukkuu olu.

Arimo: Entäs olik mettämiähii joskus yäkunnis?

Liisa: Oli. Mykkälänki saunas oli, tualt Latvalt, kolme kappalet. Ne toi puut tullesas mettäst, semmosii kuivannei.

Arimo: Olik ne kartanon mettäs töissä?

Liisa: Todennäkösest, ei siin mittää muit mettii lähel ollu.

Arimo: Ajattelin, et jos oli kysees kartanon mettätyöt, ni olis voinu ajatella, et ne olis ollu kartanon tiloissa jossain yökunnissa. Se on olu jottain kolmekymmentlukkuu?

Liisa: Juu, juu. Oli Virtasen Olavi tualt Latvalt ja Steniuksen Emppu ja mikäs se oli se yks Fransse. Olkoo nyt mikä tahtoo.

Arimo: Minkä takii ne juur Mykkälään tulivat? Olik ne ohjattu Mykkälään vai?

Liisa: Kyl kai vissii. Joku kulkuri oli kysyny, ni sanottii, et menkää Mykkälää, et ei täst oo pitkä matka. Onk siäl mykkii, oli se kysyny.

Raili: Varmaanki sit lattial nukuttii, tehtii semmone leviä peti. Sillon ko tukkipoikiiki oli, ni ne oli saunan kamaris yätä.

Arimo: Tukiuiton aikaan.

Raili: Nii. Sillon oli ain niit. Kyl ne tiätyst siin sisäl ain oli ja söi siin. Mut ne nukkus varmaan siäl saunas. Ja sit ne kulkukauppiat.

Arimo: Kyl se semmonen jonkunnäköne kortteeripaikka sit oli.

Raili: Niin ko ei sillon ollu mittä matkustajakorei eikä mittää semmosii.

Arimo: Ja sit kartanon kulmilt ohjattii sit ilmeisesti niit: Menkää Mykkälästä kysymää.

Raili: Kyllä se nii oli juu. Kaikil oli ahras. Ja sitte isoisä juur sano et hän tykkää, et täytyy ain yäkortteeri saar ihmisten. Ja sit sillo sotaajalki ko tuli niit sotapakolaisii Turust, ni Mettälän Tilta ohjas niit ain meil, ko hänel oli niin piäni huane (Mykkälänmäes). Vaik meilläki oli ahrast, mut kuitenkin. Se toi ain niit meil ja sit ne jäi sinn meil ain.

Tyko: Juu siäl oli paljon, siält Mykkälästä sai yäkortteerii, ettei tarvinu taivasal maat. Ja sit keväälläki oli sen verran kylmä ja nahkia ettei sopinukka missään makasiinis makkail. Täyry pääst tuppaa sisäl. Ja Mykkäläs kävi sit tämmöttii tukkimiähiiki paljo. Mää muistasi, et Säkylästä semmone Leppäsen Erkki, ni se oli joka kevät siäl. Ja se vei sit tiätyst mennessäs muit kaverei et siäl voi yäpyy.

Arimo: Eikä talon rauha häiriintyny.

Tyko: Ei juu. Ja voi oll et Aili keitti aamukahveiki, taikka sit oli korviket.

Hiipuva yhteisö

Kartanon työväki asui tiiviisti. Ellei asuinkumpaneina ollut sukulaisia, otettiin muu asuintoveri, jos vain tilaa oli, kuten Lehdon Miinalla tuntui olleen, peräti keittiö ja kamari. Vieraan-

varaisimmissa huusholleissa riitti pöytää ja makuusijaa tilapäisemmille kortteerajille, lattiaa tanssiharjoituksiin ja kahdella Aililla kahvia kuin ihmeen kaupalla. Jos asuttiin ahtaasti, niin työyhteisökin oli tiivis. Naiset tiesivät tehtävänsä ilman päivittäistä työnjakoa, elikot hoidettiin hyvin omista vaivoista tai tarpeista riippumatta, kuin toimiva kellonkoneisto. Joka päivä oli elikoiden kanssa työpäivä. Miehet olivat Kostia lukuunottamatta työnjaolla joka arkiaamu. Työnjohtajat pitivät huolen työn-
teon valvonnasta, sen tunsivat nahoissaan erityisesti nuoret pojat. Ilman eripuraa ei selvitty, eikä seinänaapurista aina pidetty. Kilpailtiin. Mustasukkaisuus aiheutti suukopua ja kyräilyä. Isäntäväkeen ja ulkomaailmaan päin lie-
nee kuitenkin osoitettu melko yhteistä mieltä. Hiljaiset säännöt säätelivät, mistä kartanon asioista oli soveliasta puhua missäkin seuras-
sa, ja mistä oli parasta kokonaan vaieta. Työnaiset eivät tahtoneet keritä naimisiin. Töitä riitti aamuyöstä iltaan, eikä varallisuut-
ta päässyt kertymään. Lapsia kyllä oli, tuli ja hoitui sukulaisten ja naapurien tuella. Kartanosta naisväki sai vakaan, niukan, työntäytei-
sen arjen, ja sellaisena aika turvallisen elon. Klappihommat hoituivat ja perunaa riitti kella-
rissa huonompinaakin vuosina. Onnin laki vallit-
si, ohjaileva huolenpito. Sen mukaan piti elää, eikä ylittää rajoja. Naiset eivät juuri näy rajoja uhmanneenkaan, miehet olivat siihen alttiim-
pia. Perheissä eli käsitys, että kartanon työ periytyy. Sota-aika ja sitä seuraava talouden
ja yhteiskunnan murros ravisuttivat kartanoa-
kin. Nuoret miehet eivät olleetkaan enää val-
miit jatkamaan kartanon niukkaa arkea, vaan halusivat päästä ”oikeaan” ansiotyöhön, itse-
näistystä, saada rahaa muonan sijasta, ja hank-
kia, mitä tahtoivat, mistä tahtoivat. Lopuksi

kartanon huoneisiin jäivät asumaan vanhen-
neet, uskollisesti ja pitkään palvelleet tassut. Nyt oli jo tilaakin, mutta uuden ajan mukavuu-
det eivät oloa sulostuttaneet: Vesi kannettiin ja puuhellalla keitettiin.

Elämän yksityisintä puolta ei haastatteluissa avattu. Sitä kuitenkin tarinoita kuultuaan mie-
lessään kuvittelee. Tällaista se oli?

Arimo: Hilja ja Arvi

*Hiljan ja Arvin maailma
oli Vanhankartanon kulma,
yhteisten lemmen hetkien
esteenä ahtauden pulma;*

*Oli silmiä joka puolella,
kammaris väkeä muuta,
petinkin käyttö kortilla
kun tahdottiin vaihtaa suuta.*

*Porstuan penkillä iltaisin
usein kihlaparia kaks,
salaa kädet toisiaan
laski aurinko matalammaks.*

*Lie toiset jo panneet maate,
joko meitäkin onnistaa?,
löysätään kireä vaate,
täytyy ääneti ponnistaa.*

*Työssä hiettyneet varret
toisiinsa kietoutuu;
lehmän ja hevosen tuoksut
yhdeksi sekoittuu.*

*Sai onni kohta korville,
sen katkaisi sisko kolmas;
lempivät kutsui kahville,
viettien hurmaa kolhas.*